

דרדר כחול, חד-שנתי אנדמי לארץ, בעל תפרחת נושאת

פרחים כחולים (מרץ 2022)

כתבה ערגה אלוני

פתיח: דרדר כחול *Centaurea cyanoides* צמח חד-שנתי מהמורכבים שאינו קוצני אנדמי לארץ. העלים פשוטים כסופים והפרחים צינוריים, קטנים, צבעם כחול, ערוכים בתפרחת שהיא קרקפת. פרחים המסודרים בהיקף בולטים ועקרים. במרכז הפרחים קטנים ופוריים. כדי למנוע האבקה עצמית בפרח מבשילים קודם אברי המין הזכריים ואחריהם הנקביים. הפרחים מואבקי חרקים. הפרי זרעון חסר ציצית.

תגיות: קרקפת, חפים, פרח צינורי, פרוטאנדריה. לשכות, האבקה, זרעון. אנדמי

דרדר כחול *Centaurea cyanoides* הוא צמח חד-שנתי המשתייך למשפחת המורכבים הגדל באזור הים-תיכוני.

גובה הצמח 10-30 ס"מ, בעל גבעולים עשבוניים חסרי קוצים, מכסיפים, הודות לשערות קצרות כסופות המכסות את רוב חלקי הצמח. הגבעולים מסתעפים לגבעולי משנה נושאים בראשם תפרחת. חלק הגבעול לתפרחת מצויד בצלעות אורך מעובות צפופות המקנות חוזק לגבעול.

העלים הראשונים המתפתחים בבסיס פשוטים, מאונים וכסופים (Zohary 1966). עלים אלה גדולים ומוארכים (5-10 ס"מ), צרים בבסיסם ומתרחבים (3-4 ס"מ) קרוב לראשם (לעיתים נראים כשושנת). על הגבעולים יושבים עלים שוני צורה: מוארכים וקטנים מעלי הבסיס (3-4 ס"מ רוחבם 1-2 ס"מ), תמימים, מסורגים. בחלקו העליון קרוב לתפרחת, העלים קטנים מזה ודלילים.

דרדר כחול, מימין העלים בבסיס גדולים מאונים נראים כשושנת עלים. באמצע: צמח שעבר לשלב פריחה העלים קטנים מעלי הבסיס. משמאל: פריחה בשיאה צילמה ערגה אלוני ©

פרחי הצמח מסודרים בתפרחת שהיא קרקפת עטופה חפים ירוקים רעופים זה על זה. שולי החפה קרומיים חומים, מצויצים כל החפים חסרי קוצים, מה שאינו מאפיין מיני דרדרים אחרים. מצעית הקרקפת נושאת מוצים רבים.

הקרקפת קוטרה 1-2.5 ס"מ, נושאת פרחים צינוריים בלבד. בהיקף הקרקפת מסודרים 7-11 פרחים א-סמטריים (דנין, 1983), כל פרח צינור מוארך ויותר מאוחה המתרחבת למשפך (אורכו 2-3 ס"מ). גביע הפרח הפך למוצים היושבים על המצעית (פינברון-דותן, דנין, 1991). המשפך המורחב אורכו 1.5 ס"מ, צבעו כחול בוהק, בראשו 7-8 שינים שאינם באותו אורך. לפחות שלוש שינים, אלה הפונות לכוון היקף הקרקפת, קצרים מהאחרים. פרחים בולטים אלה עקרים, אינם מכילים אברי מין. תפקידם להגדיל את נראות הקרקפת לחרקים מאביקים.

הפרחים הצינוריים במרכז דו-מיניים פוריים ופחות נראים. הכותרת מאוחה לצינור, אונותיה דקות וארוכות. בצינור מסתתרים 5 אבקנים שהמאבקים מאוחים והזירים מאוחים בחלקם מסודרים צמודים סביב עמוד העלי. השחלה תחתית עשויה שני עלי שחלה וביצית אחת,

ממנה עולה עמוד עלי המתארך בהבשלתו. בראשו צלקת שבהבשלתה נפרדת לשתי אונות.

דרדר כחול, מימין: הקרקפת בטרם פריחה, מוגנת ע"י חפים רעופים. במרכז פרחי הקרקפת צינורים. בהיקף הפרחים עקרים, במרכז פרחים בשלב הזכרי. משמאל: פרחים צינוריים בשלב הנקבי. צילמה ערגה אלוני ©.

הפרחים הפוריים **בדרדר כחול** מבשילים בהדרגה מההיקף למרכז. כדי למנוע האבקה עצמית באותו פרח, מתקיימת הפרדה בזמני הבשלת הזוויגים. לראשונה מבשילים האבקנים- הזוויג הזכרי (פרוטאנדריה). עם הבשלה, לשכות המאבק הפונות למרכז משחררות אבקנים שאינם מתפזרים והם נצמדים כגוש לטבעת זיפים. בשלב זה מתארך עמוד העלי ודוחף מעלה את האבקנים. חרקים כמו דבורים, באים לאסוף אבקה וצוף המופרש מצופן דמוי טבעת המצוי סביב העלי, גרגירי האבקה נדבקים אליהם ומועברים הלאה לפרחים שכנים. בשלב הנקבי בוגרת השחלה. עמוד העלי שהתארך ובגרה בו הצלקת היא מתפשקת לצדדים, וצלקותיה המפושקות יתלכלכו בגרגירי אבקה. אותם פרחים שהתקיימה בהם האבקה והפריה נוטים מטה ובמרכז נותרים פרחים שעדיין לא סיימו את תהליך ההאבקה. לאחר ההאבקה והפריית הפרחים מתפתח פרי שהוא זרעון חלק ומבריק (4-5 מ"מ) חסר ציצית המכיל זרע אחד.

דרדר כחול, מימין: פרח בשלב הנקבי עם צלקות עלי מפושקות מוכנות לקליטת גרגירי אבקה. המרכז דבורת אוספת אבקה וצוף. משמאל זרעים בוגרים חסרי ציצית מוכנים לתפוצה. צילמה ערנה אלוני ©

בית הגידול של **דרדר כחול** היא בתה ים-תיכונית. הצמח גדל בקרקעות טרה רוסה גירניות מוארות ולא סובל מליחות וצל מלא. עומד בתחרות עם חד-שניים בשטחים בקרינה מלאה. הצמח מומלץ לגינון שטחים פתוחים ויוצר ספיח צפוף שנה לאחר מכן. בחרמון פורח **דרדר ססגוני** השונה מ**דרדר כחול** בגוון הוורוד של הפרחים הצינוריים הפוריים. בגינון מגודל דרדר אחר בשם "דגנית", בעל תפרחות במספר צבעים.

דרדר כחול אנדמי לארץ ונחשב נדיר. גדל בגליל, כרמל, רמת מנשה בשפלה. הרי יהודה וגלבוע. גדל במזרח האזור הים תיכוני בסוריה. לבנון וקפריסין. פורח בחודשים מרץ-אפריל.

בסוג דרדר 700 מינים, בארץ 22, מהם 5 אנדמיים לארץ.

ספרות

דנין א. (אלון ע עורך) 1983. החי והצומח של א"י אנציקלופדיה שימושית מאוירת. משרד

הביטחון, החברה להגנת הטבע כרך 11 עמ. 176

זהרי מ. 1978. כל עולם הצמחים מהדורה 3. עם עובד.

פינברון-דותן נ. דנין א. 1991. המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

Zohary, M., 1966: Flora Palaestina. The Israel Academy of Sciences and humanities Jerusalem vol. 3 p 393

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: אלוני ע 2022 **דרדר כחול**, חד-שנתי אנדמי לארץ, בעל תפרחת נושאת פרחים כחולים (מרץ 2022) פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 8.

[/https://www.kalanit.org.il/monthly_blooms/centaurea_cyanoides_03_2022](https://www.kalanit.org.il/monthly_blooms/centaurea_cyanoides_03_2022)
